ADJECTIVELE NEOLOGICE INVARIABILE ÎN LIMBA ROMANĂ
(**studiu lexicografic**)

Veronica GOLBAN

Thesis aim lies in the adjectives and neologisme research generally, but also the detailed study of the invariant neologic adjectives accuring in Roumanian language. In this thesis, more purposes have been accomplished punctually, and namely: to define the notions of adjective, neologism, invariant; to present the points of view of more linguists concerning the neologic adjectives; to establish the role of neologisms in the Roumanian language; to classify in the invariant neologic adjectives according to more criteria etc.

Studiul vocabularului limbii reprezintă unul dintre principalele obiective ale lingviștilor. Varietatea vocabularului unei limbi constituie, de fapt, bogăția acestei limbi, iar toate schimbările care apar în societate – progresul științei, al tehnicii – aduc cu sine și schimbări majore în limbă.

Toate cuvintele sunt necesare limbii și oricât ne-am strădui, nu am putea realiza o ierarhie a cuvintelor în funcție de importanța lor. Cuvântul este maleabil, mișcându-se ușor în spatiul comunicării orale sau scrise, lingvistice sau artistice, dezvoltând semnificații contextuale multiple. *Adjectivele*, de exemplu, își au locul lor binemeritat în limba română. Acestea sunt principalul mijloc de prezentare, deseori artistică, a realității prin cuvinte. Adjectivul, grație încărcăturii semantice autonome și gradului ridicat de abstractizare, își poate croi propriul drum.

Ca și orice altă limbă, cea română se află permanent într-un proces

de evoluție și, ca rezultat, unele cuvinte dispar sau sunt vorbite doar în anumite regiuni, iar altele, dimpotrivă, apar şi se înrădăcinează trainic în această limbă. Cuvintele sau expresiile noi apărute în limbă, fie prin împrumut din alte limbi, fie prin formare pe teren propriu, sunt *neologismele.*

Adoptarea de neologisme nu a însemnat pierderea identităţii sau purităţii limbii, ci a dus la un curs firesc al fiecărei limbi, şi anume la evoluția sa. Totuşi, e bine de precizat faptul că nu trebuie să existe exagerări în ceea ce priveşte folosirea noilor termeni. Fiecare vorbitor e necesar să fie capabil să selecteze numai acele cuvinte care nu au un corespondent în limba română sau care reflectă mai bine ceea ce aceasta are de comunicat. Terminologiile din limbajele specializate sunt cele mai afectate de pătrunderea masivă de termeni specializaţi noi. În ceea ce-i priveşte pe aceştia din urmă, lingviştii s-au arătat mai îngăduitori cu asimilarea lor în limbă, acceptându-se faptul că noile descoperiri tehnologice nu sunt de origine românească, ci în mare parte împrumutate. Dar orice neologism are viaţa sa: se naşte şi moare; numai vorbitorii sunt cei ce vor decide soarta cuvintelor nou-intrate în limbă, cu măsură şi inteligenţă.

Influxul de neologisme care s-a intensificat spre sfârşitul secolului al XX-lea, a fost, fără îndoială, cel mai important din istoria limbii române. Fiecare domeniu de activitate şi-a îmbogăţit vocabularul specific cu mai multe cuvinte.

Adjectivele invariabile, la rândul lor, sunt cele care şi-au capătat caracterul invariabil, în primul rând, în virtutea originii lor. Acestea au îmbogăţit lexicul limbii române, unele dintre ele, fiind utilizate frecvent de către vorbitori, iar altele sunt, oarecum, livreşti, având utilitate mai restrânsă.

Chiar dacă adjectivele neologice invariabile sunt în limba română într-un număr relativ mic, acest fapt nu ştirbeşte din importanţa lor. În urma cercetărilor effectuate, am extras din *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române* aproximativ 177 de cuvinte care nu-şi modifică forma după număr, gen sau caz.

Conform clasificărilor făcute asupra adjectivelor invariabile neologice, am stabilit că acestea pot fi împărţite în mai multe clase semantice, denumind culori (sunt unele dintre cele mai utilizate adjective neologice invariabile), termeni din domeniul muzicii, al industriei textile,

al arhitecturii şi multe dintre acestea denumesc cuvinte ce au pătruns în limba română din cultura altor popoare, păstrându-şi forma intactă. Observăm aici că nu în toate domeniile activităţii umane se înregistrează adjective neologice invariabile.

Pătrunderea neologismelor în limba română s-a făcut prin două căi: prin împrumuturi sau prin creaţii proprii ale limbii noastre. Dacă e să menţionăm despre cele împrumutate din alte limbi, observăm că majoritatea adjectivelor invariabile neologice provin din limba franceză, acest lucru se datorează faptului că, în general, cultura franceză a fost una care a servit ca model pentru alte culturi aflate în proces de formare, iar poporul român nu a fost o excepţie în acest sens. Astfel, în domeniul limbii, începând cu secolul al XVIII-lea au pătruns un număr considerabil de structuri neologice cu origine franceză.

Nu putem să nu menţionăm aici şi numeroasele adjective invariabile care au fost preluate în limba română din limba engleză, acest fapt căpătând amploare spre sfârşitul secolului al XX-lea, pronunţându-se tot mai intens până în zilele de azi. Acest lucru nu poate fi evitat nicidecum, deoarece împrumutul masiv de termeni anglo-americani s-a manifestat în majoritatea limbilor europene şi nu numai. Vorbim de un fenomen internaţional şi explicabil mai ales prin progresul anumitor domenii ale tehnicii. Însă trebuie subliniată ideea că aceste împrumuturi şi influenţe sunt necesare, chiar pozitive, atâta timp cât nu devin exagerate.

Şi pentru că mulţi susţin ca limbă română, la fel ca şi italiana, franceza, spaniola este o continuitate a limbii latine, sigur că există printre adjectivele neologice invariabile şi unele care îşi au originea în limba latină sau italiană, pentru care cea latină a stat la baza formării ei. Dintre cele 17 cuvinte ce aparţin domeniului muzical, aproximativ 7 au origine italiană, câteva provin din latină, iar despre unele precum *prior, forte* dicţionarul indică şi originea latină, şi pe cea italiană.

În ceea ce priveşte structura adjectivelor invariabile neologice, acestea sunt, în mare parte, simple – circa 70% din numărul total de cuvinte extrase, restul sunt fie adjective compuse, fie locuţiuni adjectivale.

Tot aici am remarcat şi un număr mare de adjective invariabile care s-au format cu ajutorul prefixului neologic *anti-*, ceea ce înseamnă împrotrivă/opus. Multe dintre aceste cuvinte nu au fost împrumutate integral din vreo limbă, ci s-au format pe teritotoriul limbii române din

cuvinte deja existente plus prefixul *anti-*, dintre acestea sunt *anticorupție, antimafia, antizgomot.*

Alte cuvinte din această categorie, care au atras atenția, mai sunt și cele care au finala *-ce*, precum *atroce, eficace, feroce, precoce*, care sunt destul de frecvent întâlnite în limbajul vorbitorilor obișnuiți.

O ultimă categorie examinată de noi a fost cea în funcție de potența sintagmatică a adjectivelor invariabile neologice, adică a posibilității acestor cuvinte de a crea expresii sau sintagme împreună cu alte cuvinte. Am determinat adjective care sunt deschise spre a forma expresii, locuțiuni cu alte cuvinte (*feroce, horror, mini*) și adjective de tip închis, care nu sunt capabile să creeze locuțiuni sau expresii cu alte cuvinte (*ad-interim, parmem, ponce*).

În final, putem conchide că rolul adjectivelor neologice invariabile în limba română este unul semnificativ ca și în orice limbă vie, deoarece acestea, pe lângă alte neologisme, reprezintă stratul cel mai nou al lexicului limbii literare. Funcția lor în limbă este una revoluționară în esență, de aceea să nu le admitem ori să le diminuăm importanța este ceva inadmisibil.

La sfârșitul lucrării este prezentat un *glosar* ce conține toate adjectivele invariabile selectate din *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*.

Bibliografie:

1. BĂRBUȚĂ, I., CONSTANTINOVICI, E. *Morfologia limbii române.* Chișinău, 2015.
2. *Dictionarului explicativ ilustrat al limbii române. Chișinău: Arc, 2007.*
3. GĂITĂNARU, M. *Adjectivul în limba română. Structură și evoluție.* Pitești: Editura Univerității din Pitești, 2002.

Recomandat
Alexandra GHERASIM, dr., conf. univ.